

NIKETAS KHONIATES, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çeviren: Prof. Dr. Fikret Işıltan, Ankara 1995, T.T.K.Y., XI+162 S.

Tarihçilerin zaman zaman yakındıkları konulardan biri de filologların yeterince tercüme faaliyetlerinde bulunmadıklarıdır. Nitekim onların bu yakınlıklarında bir gerçek payı vardır. Bazı filologların çalışmaları dışında tarih alanında ülkemizde pek fazla tercüme yapılmamaktadır. Ancak tarihçiler içinde değerli bir hocamız olan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Fikret IŞILTAN yaptığı çeviriler ile bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Prof. Dr. Işıltan İslâm, Haçlı Seferleri ve Bizans tarihi konularında Almancadan çeşitli çeviriler yapmıştır. Tercüme ettiği makalelerin dışında başlıca kitapları şöyle belirtebiliriz;

İslâm Tarihi konusunda, Julius Wellhausen'dan

1 - *İslâmın En Eski Tarihine Giriş*, İstanbul 1960.

2 - *Arap Devleti ve Sukutu*, Ankara 1963.

3 - *İslâmiyetin İlk Devrinde Dinî-Siyasî Muhalefet Partileri*, Ankara 1989, T.T.K.Y.

Haçlı Seferleri konusunda, S. Runciman'dan

4 - *Haçlı Seferleri Tarihi*, I-III, Ankara 1986-1987, T.T.K.Y.

Bizans Tarihi konusunda, Ernst Honigmann'dan

5 - *Bizans Devletinin Doğu Sınırı*, İstanbul 1970.

Georg Ostrogorsky'den

6 - *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara 1981, T.T.K.Y. (Bu eserin dördüncü baskısı yapılmıştır).

Prof. Dr. Işıltan'ın son çevirisini yukarıda künyesini verdiğimiz Niketas Khoniates'in eseridir. Bu eser, "Anadolu'yu yurt edinme tarihimizin hâlâ karanlıklardan sıyrılamayan ilk devresine, mütevazı bir ölçüde de olsa, ışık tutabilecek kaynaklar arasında önemli bir mevkie sahiptir."

Niketas Khoniates, 12. yüzyıl ortalarında Denizli yakınındaki Khonai (antik Clossai) şehrinde doğmuştur. Daha sonra İstanbul'da esaslı bir eğitim gördü ve Bizans'da Angelos hanedanının hâkim olduğu devrede (1185-1204) saray memuriyetlerinde ve idarî görevlerde önemli mevkilere ulaştı. Haçlılar tarafından 1204'te İstanbul'un zabtu sırasında İznik'e kaçtı. Niketas burada da İmparator Theodoros Laskaris zamanında (1204-1222) saray hizmetinde bulundu ve 1213'de öldü.

Türk tarihi açısından Niketas'ın eseri, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Mes'ûd (1116-1155) devriyle, Sultan II. Kılıçarslan (1155-1192) hakkında verdiği bilgiler bakımından birinci derecede kaynaktır. Özellikle Myriokephalon Savaşı hemen hemen bütün ayrıntıları ile canlı bir şekilde tasvir edilmiştir. Bu eser 16. yüzyılın ortalarından itibaren pek çok defa basılmış, birçok dile kısmen veya tamamen tercüme edilmiştir. Prof. Dr. Işıltan da eserin, Franz Grobler tarafından üç cilt hâlinde Almanca olarak yayınlanmış baskısından, I. cildini Türkçeye çevirmiştir.

Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan bu tercüme, Giriş (s. IX-XI)'ten sonra, Ioannes Komnenos'un İmparatorluk Devri (s. 1-31), Manuel Komnenos'un İmparatorluk Devri (s. 33-155) olmak üzere iki ana başlık altında verilmiştir. Manuel Komnenos devri ise 7 kitaptan oluşmaktadır. Myriokephalon Savaşı ile ilgili olarak aşağıda verdiğim birkaç örnek satır, fevkalade

bir üslupla yapılan bu çevirinin Türkiye Selçukluları tarihi açısından önemini aksettirdiği kanaatindeyim.

S. 123 "... Bu arada Sultan [II. Kılıç Arslan] savaş için büyük hazırlıklar yapmıştı. Mezopotamya'dan ve ülkenin iç kısımlarında yaşayan Türklerden yeteri (s. 124) kadar büyük bir yardımcı ordu getirmişti; ayrıca imparatora da elçiler göndererek barışçı yoldan anlaşma ricasında bulunmuştu. ... İmparator ise yaşlıların uyarılarına zerre kadar önem vermeyerek kulağını tamamiyle akrabalarına, özellikle de kulakları henüz hiç bir savaş borazanı duymamış, buna mukabil parlak saçlara ve penbe yüzlere sahip, boyunlarında altın zincirler, parlak ve ateş saçan mücevherler ile değerli incilerden yapılmış gerdanlıklar taşıyan gençlere çevirdi. Ve Sultan'ın elçileri hiçbirbaşarı elde edemeden yurdlarına döndüler.

Sultan yine de durmadı ve yeniden müzakereye girişmek istedi. Ancak imparator kibirli bir palavrayla, ona cevabını bizzat ve Konya'da bildireceğini belirtti. Bunun üzerine Sultan bir anlaşmaya varılamayacağını anlayarak, Bizans ordusunun Myriokephalon'dan hareket ettikten sonra geçmesi gereken ve "Tzibritze geçiti" adını taşıyan, yolun darlaştığı yeri işgal etti... "s. 125" Türkler büyük gruplar hâlinde Bizanslıların geçebileceği bütün yol ve patikaları tutarak geçidi tıkadılar. Dar geçit içinde sıkışan Bizanslılar birbirlerinin hareketini engelliyor ve düşmana zarar veremiyorlardı. İş yalnızca bununla da kalmadı. Bizanslılar arkadan gelenlerin yolunu da tıkıyor ve bu yüzden bir takviye alamıyorlardı. Bu sebepten, taarruz eden Türkler tarafından kolayca kılıçtan geçirildiler. Ne ardçılardan, ne de imparatorun yardım alabildiler. Kendileri de, geriye veya yan taraflara, kaçamıyorlardı. Çünkü yolu tıkayan arabalar öndeki birliklerin ne geri çekilmesine, ne de uygun mevzi olmasına müsaade ediyordu. Bu arabalar Bizans imparatoru ile ordusunun önünde, yolu kapayan bir duvar teşkil ediyordu.

Böylece Türklerin oklarıyla öküz ve sürücüsü, at ve binicisi ölüp gitti; çatlak ve yarıklar cesetle doldu, ağaçlar arasını maktul düşenler doldurdu, kan selleri peyda oldu ve insan ve hayvan kanı bir arada aktı. Orada cereyan eden olay böylesine tüyler ürpertici, böylesine tasvire sığmaz oldu."

Netice olarak tarihçiler ve tarih severler Niketas Khoniates'in bu eserini muhakkak okumalı ve araştırmalarında yararlanmalıdırlar.

Prof. Dr. ERDOĞAN MERÇİL